

مؤلفه‌های زیبایی در اندیشه و آثار سیمین دانشور (با تأکید بر ارزش‌های ملی و دینی)

چکیده

زیبایی‌شناسی یکی از مقوله‌های مهم در تحلیل آثار ادبی مختلف است که اخیراً ذهن برخی از منتقدان معاصر را به خود مشغول داشته است. نوآوری و نواندیشی تحت قالب تجدد از چالش‌هایی است که در چند دهه اخیر مورد نقد بسیاری قرار گرفته است. این رویکرد دو گروه سنتی و نوآور را روبه‌روی هم قرار داده است و در راستای آن عده‌ای بازگشت به اصالت در چهارچوب تفکرات بومی را نشانه گرفته‌اند و گروهی با پذیرش فرهنگ و تمدن غرب به مقابله با سنت و آئین‌ها پرداخته‌اند. سیمین دانشور، از برجسته‌ترین نویسندگان معاصر است، درون‌مایه داستان‌های وی از ویژگی‌های بی‌مانندی برخوردار است. پژوهش حاضر به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر داده‌های منابع کتابخانه‌ای انجام شده است. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که دانشور در آثاری مانند- مجموعه داستان شهری چون بهشت و رمان سووشون، به مقوله‌های روان‌شناسی شخصیت‌ها و مؤلفه‌های استعمار به‌عنوان اعمال نوآوری با ساختار غربی در کشور، پیامدها و مناسبات این تفکر و تأثیر آن بر مردم توجه کرده است. از وجوه زیبایی‌شناسی این آثار وحدت موضوعی، وحدت درون‌مایه، یک‌پارچگی فضا و به کارگیری هنر و... است.

اهداف پژوهش:

۱. بررسی زیبایی‌شناسی در اندیشه و آثار سیمین دانشور.
۲. بررسی جایگاه ارزش‌های ملی و دینی در آثار سیمین دانشور.

سوالات پژوهش:

۱. مقصود از زیبایی‌شناسی در آثار ادبی و هنری چیست؟
  ۲. مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی در داستان‌های دانشور، تا چه اندازه چهره‌نمایی کرده است؟
- کلیدواژه‌ها:** زیبایی‌شناسی، سیمین دانشور، ادبیات بینارشته‌ای، آثار هنری و ادبی.

مقدمه

از دوره‌ای که تحولی بنیادین در مناسبات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی در غرب به وقوع پیوست و در عرصه جهان مفاهیم مدرن و پیشرفته و سنتی و قدیمی شکل گرفت، بسیاری از متفکران و نواندیشان را به چالش کشانید و ذهن آنها را به خود جلب نمود و در خصوص مدرنیته و سنت سوالهای بسیاری مطرح گردید. جوامع مدرن با چه وجه امتیازی ظاهر شدند؟ فرایند این تحول چیست؟ به مرور ایام نگرش به این مقوله اشکال تازه‌ای یافت و ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را در بر گرفت. بحث و ستیز بین سنت و تجدد و یا به عبارتی مدرنیته و نواندیشی و بازگشت به گذشته، از جوامع غربی فراتر رفت و جهان را تحت تأثیر خود قرار داد. بسیاری از کشورها با رویکرد مدرن در کنار غرب و استعمار برخورد نمودند و در مقابل آن سنت و هویت ملی و فردی را مطرح نمودند. در واقع تفکیک این دو امر، از کشمکش‌ها و چالشهای بحث برانگیزی است که سالیان متمادی است به صورت مختلف در فرهنگهای متفاوت جاری و ساری است، و مدرنیته و نواندیشی در ستیز با رویکرد سنت و بازگشت به اصالت تاریخی و فردی خودنمایی کرده است. در این تحقیق ضمن بررسی دو اثر دانشور-سو و شون و شهری چون بهشت، به بررسی نقش استعمار تحت عنوان مدرنیته و نگرش نویسنده به مولفه های نواندیشی و مدرن در کنار موقله های سنتی و هویت های ملی و تاریخی پرداخته شده است.

ضرورت انجام این پژوهش، بررسی تحولات سیاسی-اجتماعی جامعه در دوران سال‌های پایانی جنگ جهانی، و حضور اشغال‌گران در کشور، و آسیب‌شناسی حضور فعال و پررنگ استعمار که با شعار تجدد وارد عرصه شد و مناسبات نه تنها سیاسی که فرهنگی کشور را نیز در بر گرفت، درون‌مایه فکری شد تا این تحقیق در قالب تجدد و نقش و تأثیر آن در فرهنگ جامعه در کنار مناسبات سیاسی و اجتماعی شکل بگیرد.

بررسی پیشینه پژوهش حاکی از این است که تاکنون پژوهش‌های متعددی در آثار دانشور انجام شده و بحث استعمار و استعمارستیزی به نقد گذاشته شده است. رضایی (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «بازتاب استعمار در رمانهای سیمین دانشور» نگاشته است. رنجبر (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل رمان سو و شون از منظر عناصر حماسی» به بررسی مضمون این رمان پرداخته است. رنجبر (۱۳۹۱) در مقاله‌ای «جنبه‌های نمادین رمان سووشون» به واکاوی مضامین این رمان پرداخته است. با این حال، اما از میان آثار وی مجموعه داستان و رمان در یک قالب و چهارچوب طراحی نشده است. ضمن اینکه استعمارستیزی در تحقیقات صورت گرفته حائز اهمیت بوده اما مقوله تجدد به عنوان یک رویکرد نه صرفاً منفی و نیز بحث تعامل و تقابل با آن مورد بررسی قرار نگرفته است.

این پژوهش از نوع بنیادی است و بر مبنای تحلیل محتوا به روش کتابخانه‌ای و با استفاده از شیوه تحلیلی-توصیفی انجام یافته است. به این صورت که ابتدا مؤلفه‌های تجدد و در ادامه نقش استعمار در به کارگیری این رویکرد در سطح جامعه بررسی شده است و در انتها میزان تأثیر استعمار در جامعه و تقابل و راهکارهای مقابله با آن مورد تحقیق قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری

برای پی بردن به امر توسعه و امتناع از حضور بیگانگان به‌عنوان نقش محوری و تعیین‌کننده بر سرنوشت کشور، ابتدا باید به جامعه‌شناختی دست یافت. شناخت ابعاد متفاوت و ریشه‌یابی عمیق بر پایه جهان‌بینی و ساختار جامعه‌شناختی، راه‌های بسته و ناشناخته را می‌گشاید. شناخت باورهای بومی، دینی و اجتماعی که اساس فرهنگ کشور را می‌سازد مسیر را برای عدم وابستگی و یا علل وابسته بودن باز می‌نماید. به‌طور کلی عدم پشتوانه و گسست‌های فرهنگی، از هم‌پاشیدگی‌های خانواده، الگوهای اخلاقی- اعتقادی، سطح معیشت و میزان برخورداری از متغیرهای اقتصادی، میزان آگاهی، علم و دانش و تکیه بر ارزشهای بومی مواردی است که با شکافتن آنها رد پای فرهنگ غرب مشخص می‌شود. دانشور در خصوص نقش خانه و خانواده اینگونه می‌گوید: خانه‌های ما خانه‌های دیوارهای بلند است. تا ما را از آسیب آنچه خارج از آن دیوارها می‌گذرد حفظ نکند و خیمه‌شب‌بازیهای تاریخی را نبینیم از دست رفتن مؤلفه‌های مورد بحث و یا از هم گسیختن آنها، راه نفوذ استعمار را باز می‌نماید و به دنبال تشتت‌های فرهنگی، معیشتی، و عدم پشتوانه تربیتی و ارزشهای دینی، استعمار وارد می‌شود و با تحت اختیار خود قرار دادن همه رویکردها، نتیجه‌ای جزء حس حقارت، بی‌هویتی در سطح فردی و تاریخی، و در نهایت جنگ و ویرانی به دنبال نخواهد داشت. که از میان تمام ملازمات، اصل فرهنگ به عنوان نماد و اصالت یک کشور بیشترین آسیب را خواهد دید. به نظر می‌رسد بالا بردن سطح آگاهی در قالب مختصات فرهنگی، نتیجه‌ای دلخواه را خواهد داشت تا توده مردم نه یک سر به دامان الگوهای بومی و کهن افتند و از تجلیات و علم و دانش روز بی‌بهره بمانند و نه شیفته فرهنگی غیرخودی شوند که با مناسبات فرهنگی غنی کشور فرسنگها فاصله دارد. نویسنده سو و شون ساختار جامعه‌شناختی را بر پایه روان‌شناختی انسان آن زمان در سایه سیمای ناهمگون و ناهنجار فقر و بیماری و رنج می‌نمایند و در راستای بحث و بررسی جامعه آن روزها سعی بر آن دارد تا عوامل و ریشه‌های فقر را معرفی کند. وی فقر، عدم آزادی سیاسی، عادات و آداب اجتماعی و مذهب را باعث عدم تفاهم ملتها قلمداد می‌کند. بر این اساس با واکاوی پدیده و مظاهر فرهنگی، فقدان بینش لازم، فقر فرهنگی، بی‌هویتی فردی و ملی را از عللی می‌شمارد که در امتداد آن چالش سنت و مدرنیته نمایان می‌شود. وی با برجسته نمودن فرهنگ غنی و تمدن ایران زمین اصالت بخشیدن به سنتها و الگوهای دینی را گوشزد می‌نماید و اساس این نگرش را بر پایه شکستن مرزهای پوسیده و خرافی می‌داند که به علت عدم درک صحیح و عدم دانش اجتماعی- فرهنگی دامنگیر مردمی شده است که بدون شناخت ابزار تجدد و بیراهه پیمودن مسیر آن خرافه را با سنت درآمیخته- اند و از دیگر سو روشنفکران جامعه را به تصویر می‌کشد که تفکرات تجدد مابانه، آنها را به انحراف فکری سوق داده است و این نتیجه حضور استعمار در منطقه است که پایه‌های فرهنگ اصیل را سست و لرزان نموده است و با نشانه رفتن این مختصات بیشترین سود حاصل استعمارگرانی می‌شود که با استمرار نفوذ و حضور خود در عرصه اجتماع حس حقارت را بر مردم بخشیده‌اند و به زعم این تلاشها، خیزش و جنبش‌های عمومی جهت حفظ استقلال و صیانت از اصالت بومی و فرهنگی همیشه چاره‌ساز خواهد بود.

References

- Abrahamian, Y. (۲۰۰۱). "Iran between two revolutions", translated by Ahmad Golmohammadi and Mohammad Ebrahim Fattahi, sixth edition, Tehran, Ney Publishing.
- Ajoudani, M. (۲۰۰۲). "Either Death or Modernity - A Book in Constitutional Poetry and Literature", First Edition, Tehran, Akhtaran Publishing.
- Boroujerdi, M. (۲۰۱۳). "Iranian and Western Intellectuals", translated by Jamshid Shirazi, seventh edition, Tehran,
- Farzan.Behnam, J. (۲۰۰۴). "Iranians and the Thought of Modernity", second edition, Tehran ,
- Farzan.Talef, K. (۲۰۱۲). "The Stories of Simin Daneshvar, Allegories of Commitment, Confrontation and Interaction", Irannameh, Vol. ۲۷, No. ۲.
- Good, W. (۱۹۶۳). world Revolution and family Patterns, London: Glencoe. Inglehart, R (۱۹۹۷), Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in ۴۳ Societies. Princeton: PrincetonUniversity Press.
- Jafari Jazi, M. (۲۰۰۷). "Letters of Simin Daneshvar and Jalal Al-Ahmad - Three Volumes", Niloufar Publications.
- Hatempour, Sh. (۲۰۱۴). "The Role of the Oil Industry in the Emergence of Three Authors of Style", Kavoshnameh Scientific-Research Quarterly, Vol. ۱۰, No. ۲۸.
- Hesam Moghadam, I. (۲۰۱۳). "Article and Notes on the Wandering Island Novel", instead of the founding board of the Iranian Hamoon Association, Cultural Thought, Civil Thought, Ittihad Weekly.
- Khaleghi Moghadam, N. (۲۰۱۲). "Persian City and Modernity", Tehran, Tisa Publications.
- Daneshvar, S. (۲۰۰۲). "A City Like Heaven", seventh edition, Tehran, Kharazmi.
- Daneshvar, S. (۲۰۰۱). "Wandering Island", third edition, Tehran, Kharazmi.
- Daneshvar, S. (۲۰۱۰). "Su and Shun", second edition, Tehran, Kharazmi.
- Rashid Karshan, R. (۲۰۱۸). "Sociology of Modern Developments in Iran", Sociological Studies, Year ۱۰, No. ۳۹.
- Rezaei, H. (۲۰۱۰). "Reflection of Colonialism in Simin Daneshvar's Novels", Sociology of Art and Literature, Volume ۷, Number ۲.
- Ramezan Jamaat, M. (۲۰۱۰). "Manifestations of Tradition and Modernity in the Entrances of Tehran's Qajar Period", Journal of Fine Arts-Architecture and Urban Planning, No. ۴۴.
- Ranjbar, E. (۲۰۱۲). "Symbolic Aspects of the Novel of Su and Shun", Literary Techniques (Scientific-Research), Fourth Year, No. ۱.
- Riazei, S. (۲۰۱۰). "The Impact of Modernity on the Space Organization of Tehran at the End of the Qajar Period", Quarterly Journal of Cultural Research, Volume ۳, Number ۳.Zadeh ,

- Mohammad R. (۲۰۱۲). "Memoirs of Simin Daneshvar", (taken from Daneshvar's speech in Sentito Goethe ۱۳۵۶), Isfahan.
- Shiri, Gh. (۲۰۰۷). "Schools of Storytelling", Tehran, Cheshmeh Publishing.
- Alijani, M. (۲۰۱۴). "The Mythical Analysis of the Novel of Su and Shun by Looking at the Coup d'état of ۲۸ August", Quarterly Journal of Mystical Literature and Mythical Myth No. ۳۴.
- Ghanbari, A. (۲۰۰۰). "Iran and the First Wave of Modernity" Critique and Opinion, Third Year, No. ۱۲.
- Ghavimi, M. (۲۰۱۵). "Analysis of Urban Short Stories such as Paradise by Simin Daneshvar", Quarterly Journal of Literary Criticism Studies, Year ۱۰, No. ۴۱.
- Kundera, M. (۲۰۰۲). "A Few Discourses on Totalitarianism (Collection of Articles)", translated by Abbas Milani - Novel and Europe Article, Akhtaran Publishing.
- Golshiri, H. (۲۰۱۳). "Conflict of Clash with the Painter" - From Silent Fire to Su and Shun, Second Edition, Tehran, Niloufar.
- Mir Abedini, H. (۱۹۹۸). "One Hundred Years of Storytelling in Iran", Volumes ۱ and ۲, □□□□□□, □□□□□□□□ □□□□□□□□□□.
- Milani, Abbas (۱۹۹۸), "Western Iranian Studies (Origin of the Persian Novel - Upper Christoph)", Journal of Iranian Studies, Vol. ۱۰, No. ۴۰.
- Milani, A. (۲۰۰۳). "Modernity and Anti-Modernity in Iran", Proceedings, Tehran, Akhtaran Publishing.
- Nejdaghi, N. (۲۰۱۸). "Urban Renewal as the Reproduction of Tradition in the City with the Approach to Creating a Spatial Organization, Journal of Urban Research and Planning, No. ۳۵.
- Nasr, S. (۲۰۰۸). "Traditional Islam in the Modern World", translated by Mohammad Salehi, Suhrawardi Research and Publishing Office, Tehran, No. ۲۶.
- Novin, H. (۲۰۰۹). "Critique and Analysis of the Sociological Story of the Eid of the Iranians" based on a collection of urban fiction such as Paradise ", Scientific-Research Quarterly Journal of Persian Language and Literature Research, No. ۱۲.
- Yousefi, L. (۲۰۰۴). "Review of political, social and cultural themes of urban fiction collection such as Behesht", Quarterly Journal of Persian Language and Literature Research, New Volume, No.